

De Collectiebeheerders

aflevering 8 Bernhard van Vondel

door
Kees Plaisier

Bernhard J. van Vondel (Rotterdam, 1944) doorliep de HTS en is momenteel werkzaam als bouwkundige bij de gemeente Hendrik Ido Ambacht. Daarnaast is hij een vooraanstaand keverkenner, een deskundigheid die hij zichzelf heeft aangeleerd. In het museum is Bernhard sinds 1981 collectiebeheerder van de kevers en een aantal andere insectengroepen.

de verzameling wespen en bijen, cicaden, wantsen en duizendpoten. Maar daarin vindt hij zichzelf geen specialist. Dat neemt niet weg dat hij in DEINSEA begonnen is met de publicatie van een catalogus van alle vliesvleugeligen (bijen, wespen en mieren) die in de NMR-collectie te vinden zijn. Wetenschappelijke bescheidenheid dus.

Late roeping

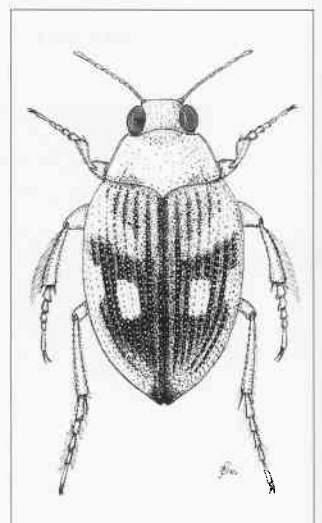
Bernhard is niet, zoals veel van zijn collega-beheerders, al in zijn jonge jaren begonnen met natuuronderzoek en verzamelen. Vaag staat hem iets bij van een boekje dat hij kreeg, toen hij zestien was. Iets in de geest van 'Hoe verzamel ik kevers?'. Dat was hem toen toch te gecompliceerd en de interesse vervaagde. Pas in 1970 kwam de belangstelling tot leven. Tijdens een vakantie in Spanje zag hij veel grote kevers. Dat leidde tot een constante betrokkenheid bij de studie van de natuur, die eerst almaar breder werd en daarna geleidelijk aan smaller en meer gespecialiseerd. Bernhard sloot zich aan bij het IVN, bij het Natuur(historisch) museum, werkte als natuurgids en werd lid van de Nederlandse Entomologische Vereniging. Inmiddels heeft hij zich ontwikkeld tot een uitgelezen kenner van een kleine familie van waterkevers, de Haliplidae of watertreders die wereldwijd voorkomen.

Watertreders

Watertreders zijn kleine waterkevers van ongeveer 2 tot 4 millimeter groot. In het boek 'De waterkevers van Nederland' schrijft Bernhard daarover: 'De Haliplidae vormen een kleine familie van waterkevers met wereldwijd circa 200 soorten, waarvan er in Midden-Europa, (en in Nederland) 20 voorkomen. De soorten van deze familie onderscheiden zich van de andere waterkevers door het bezit van plaatvormig verlengde coxae, de zogenaamde coxaalplaten. Haliplidae zijn over het gehele land in allerlei wateren te vinden. De wintermaanden

Bernhard van Vondel is de collectiebeheerder van het museum die verantwoordelijk is voor de collectie Coleoptera, de schildvleugelige insecten, ofwel de kevers. Het gaat daarbij om ongeveer 120 volgeprikte laden. Een precies aantal kevers is niet gemakkelijk vast te stellen, omdat de ene lade een groot aantal kleine exemplaren bevat (van een paar millimeter groot) en de andere juist een klein aantal grote. Veel is het zeker. Bernhard is al sinds 1974 bij het museum betrokken. Vanaf 1978 werkt hij aan de collecties, eerst als 'collectie-adviseur', zoals het toen heette, later als collectiebeheerder. Hij is trouwens ook al meer dan 10 jaar *ad interim* beheerder van

Bernhard van Vondel
in het insectendepot van het
Natuurmuseum Rotterdam,
augustus 1996
(foto: Kees Moeliker)

De watertreder *Haliplus furcatus* uit Nederland.
(tekening: Bernhard van Vondel)

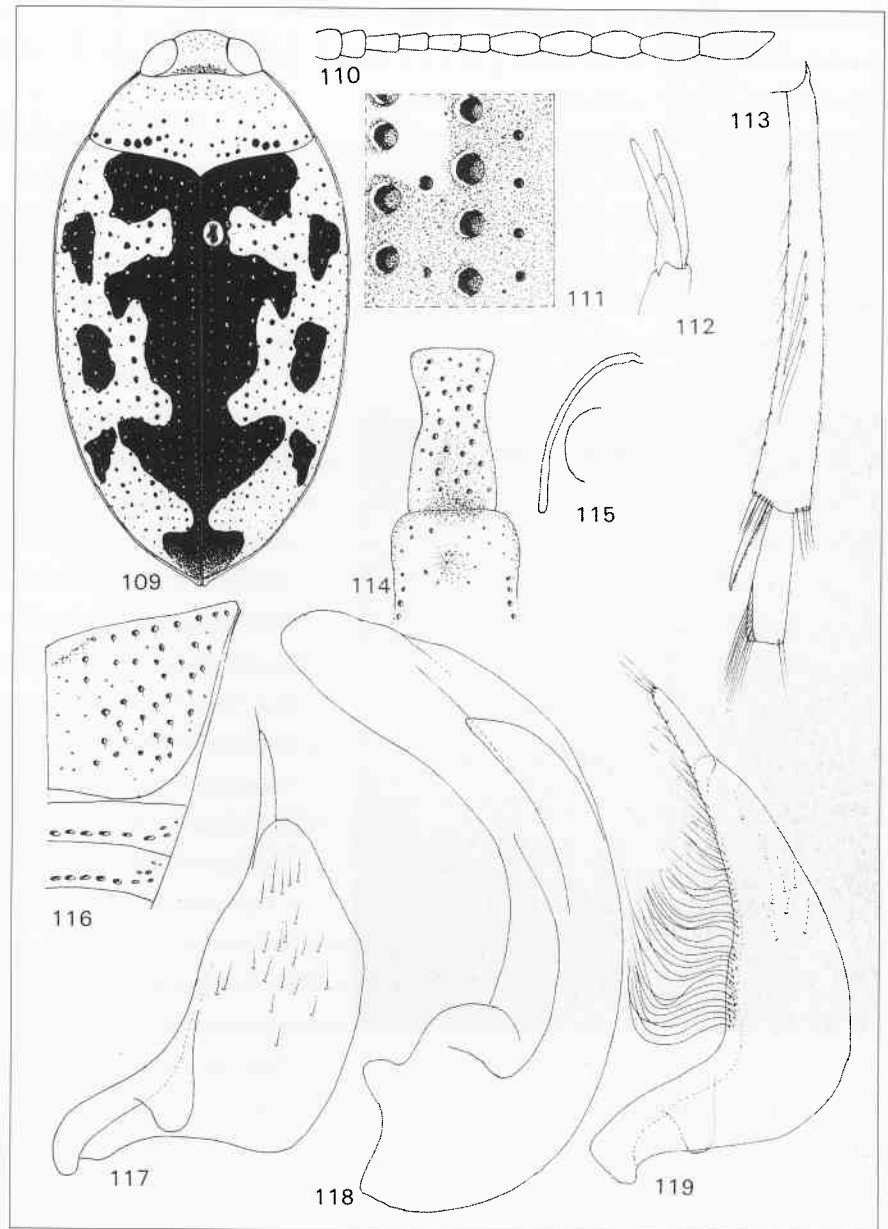
worden over het algemeen op het land doorgebracht, als larve, pop of imago. Ze worden meestal in stilstaand of zwak stromend water aangetroffen. De volwassen kevers zijn omnivoor en vertonen per soort een zekere voedselvoorkeur. Het dierlijk voedsel kan bestaan uit eieren van insecten, larven van insecten, wormen, watervlooien, zoetwater-poliepen, waterpissebedden en andere kleine waterdieren. Haliplidae worden over het algemeen verondersteld te kunnen vliegen, doch er zijn niet veel lichtvangsten of andere vliegwaarnemingen bekend. De voor de ademhaling nodige lucht wordt onder water meegenomen en vastgehouden onder de dekschilden en tussen het achterlijf en de coxaalplaten.'

Op de tekeningen (allemaal van de hand van Bernhard) kunt u zien dat de dekschilden uiteenlopende patronen vertonen. De beestjes zijn meestal geel, geelbruin of bruin van kleur. In afwijking van andere waterkevers zwemmen de Haliplidae door de achterpoten afwisselend te bewegen, vandaar de naam : watertreders.

Reviseren van collecties

Leuk is volgens Bernhard vooral het bestuderen van de soort, het doen van revisiewerk in collecties van musea en het publiceren daarover. Dat heeft al een indrukwekkende lijst van publicaties opgeleverd. Bij het reviseren van collecties krijgt hij het materiaal (de geconserveerde beestjes) toegestuurd en werkt hij aan type-materiaal en delen van andere collecties (ook uit die van hemzelf) ter vergelijking, voor het vaststellen van de juiste soort en het controleren van de naamgeving.

Hij onderzoekt de beestjes volgens een vaste methode, waarbij onder andere de mannelijke genitaliën worden vergeleken. Je kunt je nauwelijks voorstellen hoe minuscuul die zijn, bij dieren die niet groter zijn dan een millimeter of vier. Omdat hij zo langzamerhand bekend staat als de enige op de wereld die deze familie waterkevers in z'n totaliteit systematisch onderzoekt en documenteert, krijgt hij ook voortdurend materiaal van andere onderzoekers, die zich met net weer een andere kevergroep bezighouden en

bij hun onderzoek Haliplidae tegenkomen. Zo groeit zijn verzameling van die ene waterkeverfamilie. Uit zijn publicaties blijkt dat hij inmiddels tienduizenden watertreders 'door zijn handen' heeft laten gaan. Voor de revisie van de Palearctische soorten, waarover Bernhard in het Tijdschrift voor Entomologie in 1991 berichtte, bestudeerde hij ruim 2800 exemplaren.

Nog lang niet klaar

Bernhard van Vondel is nog lang niet klaar met zijn grote hobby. Momenteel is hij bezig met de revisie van de Zuid-Amerikaanse soorten. Dat doet hij samen met Paul Sprangler, een entomoloog verbonden aan 'het Smithsonian' in Washington die al 30 jaar in Midden- en Zuid-Amerika verzamelt.

Zo illustreert Bernhard van Vondel zijn publicaties:
Haliplus holmeni uit China:
 109 habitus; 110 antenne;
 111 detail punctering dekschild; 112 klauwen van voorpoot; 113 scheen en eerste voetlid van achterpoot; 114 onderzijde van voor- en achterborststuk; 115 idem van opzij gezien; 116 heupplaat van achterpoot; 117 linker paramere; 118 penis; 119 rechter paramere.
 (tekening: Bernhard van Vondel)

Een collectiebeheerder en wetenschapper als Bernhard van Vondel is niet alleen systematicus, expert in prepareren, publicist, een man met eindeloos geduld en volharding, hij blijkt ook een prima tekenaar te zijn. Alle tekeningen bij zijn publicaties maakt hij zelf, op dezelfde schaal. Als u het nog niet wist: het Natuurmuseum Rotterdam is vol van verborgen schatten en talenten. Bernhard van Vondel is er één van.

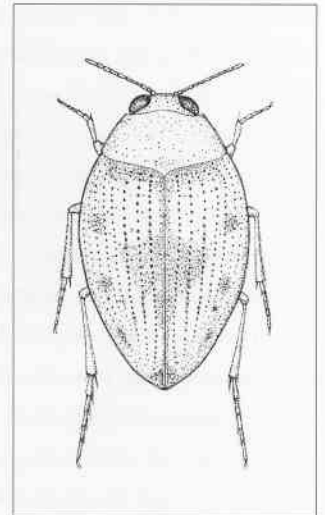
Lijst met publicaties over watertreders van B.J. van Vondel:

- 1985: Verspreiding van Haliplidae in Nederland. Een tussenstand.- Nieuwsbrief European Invertebrate Survey- Nederland, 16: 31-34.
- 1986: About two teratological Haliplidae (Coleoptera).- Ent. Ber. Amst., 46: 12.
- 1986: Drost, B. & B.J. van Vondel. *Haliphus furcatus* Seidlitz, nieuw voor de Nederlandse fauna (Coleoptera: Haliplidae).- Ent. Ber. Amst., 46: 61-64.
- 1986: Description of the second and third-instar larvae of *Haliphus laminatus* (Schaller) with notes on the subgeneric status (Coleoptera: Haliplidae).- Ent. Ber. Amst., 46: 128-132.
- 1987: Haliplidae in de Kleiputten bij Veldhunen (Prov. Gelderland). De hydrobiologie van de Oude IJsselstreek, IX.- BioPro Bulletin 2: 17-21.
- 1988: Watertreders (Haliplidae) in de kleiputten bij Veldhunen. De hydrobiologie van de Oude IJsselstreek, IX.- Natuur en Landschap in Achterhoek en Liemers, 2:10-13.

- 1988: Description of *Haliphus kulleri* n. sp. from Israel (Coleoptera: Haliplidae).- Ent. Ber., Amst. 48: 97-98.
- 1988: The synonymy of *Haliphus heydeni* and *H.multipunctatus* (Coleoptera:Haliplidae).- Ent. Ber., Amst. 48:147-149.
- 1989: Watertreders in de Achterhoek en de Liemers.- Natuur en Landschap in Achterhoek en Liemers 3: 54-60.
- 1990: Description of *Haliphus harminae* n.sp. from China (Coleoptera: Haliplidae).- Ent. Ber., Amst. 50(2): 22- 24.
- 1991: Revision of the palaeartic species of *Haliphus* subgenus *Liaphlus* Guignot (Coleoptera: Haliplidae).- Tijdschrift voor Entomologie 134: 75-144, figs. 1-312.
- 1992: Haliplidae - In: M.B.P. Drost, H.P.J.J. Cuppen, E.J. van Nieukerken & M. Schreijer (red.), 1992. De Waterkevers van Nederland: 73 - 85. - Uitgeverij K.N.N.V., Utrecht.
- 1992: Revision of the Palaearctic and Oriental species of *Pelodytes* Régimbart (Coleoptera: Haliplidae). - Tijdschrift voor Entomologie 135: 275 - 297, figs. 1 - 101.
- 1993: Revision of the *Liaphlus* species of the Oriental region, excluding China (Coleoptera: Haliplidae) - Tijdschrift voor Entomologie 136: 289-316, figs 1-130.
- 1994: On the identity of *Pelodytes obesus* Peschet, 1923 (Coleoptera: Haliplidae) - Deinsea 1: 53-55.
- 1995: About the Oriental *Haliphus agarwali*.- Latissimus 6:18.
- 1995: Reconsidering *Haliphus kulleri* and its relatives. - Latissimus 6:18.
- 1995: Revision of the Haliplidae (Coleoptera) of the Australian region and the Moluccas.- Records of the South Australian Museum 28(1): 61-101.
- 1995: Haliplidae: Review of the Haliplidae of China (Coleoptera).- In: M.A. Jäch & L.Ji (eds.): Water Beetles of China I: 111-154.
- 1996: Description of the second and third instar larva of *Haliphus varius* with notes on the subgeneric status (Coleoptera: Haliplidae).- Ent. Ber. Amst. 56 (1): 9-11.

Het derde (en laatste) larvale stadium van *Pelodytes caesus*, een watertreder uit Nederland.

(tekening: Bernhard van Vondel)

De watertreder *Haliphus harminae* uit China, in 1990 door Bernhard van Vondel beschreven en genoemd naar zijn vrouw Harmina. (tekening: Bernhard van Vondel)

links: Waterkevers verzamelen met een appelmoeszeef: Bernhard van Vondel op het Rijndamterrein te Rotterdam, mei 1993

(foto: Kees Moeliker)

